

บทที่ ๖

ความเห็นของผู้วิจัยต่อทฤษฎีเรื่องนิจวฏและการวิจารณ์จริยศาสตร์ของนิทซ์ เช

ความเห็นต่อทฤษฎีเรื่องนิจวฏของนิทซ์ เช

การแสวงหาคำตอบทางด้านจักรวาลวิทยาของนักปรัชญาสมัยใหม่ เริ่มขึ้นจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการค้นพบข้อเท็จจริงใหม่ๆ ทางดาราศาสตร์ พร้อมๆ กับการเสื่อมถอยลงของคริสตจักรที่ไม่อาจให้คำอธิบายที่แจ่มชัดและเป็นที่น่าพอใจได้เช่นเดิม นักปรัชญาจึงต้องเสนอแนวคิดใหม่ๆ เพื่อให้ทันกับความรุดหน้าของวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีเกี่ยวกับหมอกเพลิงที่ถือเป็นต้นกำเนิดของจักรวาลทำให้นักปรัชญาที่ไม่พอใจกับคำตอบว่าพระเจ้าทรงสร้างสรรพสิ่ง พวกเขาสอนแนวทางตอบปัญหาที่มาของหมอกเพลิงและจุดมุ่งหมายแห่งวิวัฒนาการของจักรวาลออกเป็นแนวต่างๆ กัน เฮเกิลเสนอว่า จิตอสังพัทธ์ (the absolute) เป็นต้นกำเนิดที่แท้จริงของจักรวาล และแสดงตัวออกมาในกระบวนการปฏิพัฒนาการ (dialectic) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาตนเอง เอกภพของเฮเกิลจึงมีลักษณะวนเวียนเป็น ๓ ขั้นตอนในกระบวนการปฏิพัฒนา คือจากสถานะพื้นฐาน (thesis) สถานะขัดแย้ง (antithesis) และสถานะสังเคราะห์ (synthesis) เอกภพพัฒนาตนเองก้าวหน้าไปเรื่อยๆ โซเปนฮาวเออร์นักปรัชญาชาวเยอรมันร่วมสมัยของเฮเกิลได้โต้แย้งความคิดนี้ว่า หากพื้นฐานของจักรวาลเป็นจิตอสังพัทธ์ที่มีแผนการเพื่อความก้าวหน้าดังกล่าวจริงแล้ว ธรรมชาติที่ปรากฏก็น่าจะเรียบร้อยเป็นระเบียบกว่าที่เป็นอยู่ ดังนั้นโซเปนฮาวเออร์จึงเสนอว่า ความเป็นจริงพื้นฐานเป็นเพียงพลังคาบอที่คั่นรนในระดับต่างๆ กัน พลังนี้เป็นพลังที่คั่นรนเพื่อความอยู่รอด ซึ่งเขาเรียกว่าเจตจำนงที่จะมีชีวิต (the will-to-live) จักรวาลของโซเปนฮาวเออร์ดำเนินไปอย่างไรแผนการ?

แนวความคิดทางปรัชญาของนิทซ์ เช เป็นแนวความคิดที่พัฒนาสืบต่อจากเฮเกิลและ

ดู กิริติ บุญเจือ, ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘), หน้า ๓๒-๓๗.

โซเปนฮาวเออร์ โดยนิทซ์เซ่เห็นด้วยกับโซเปนฮาวเออร์ในแง่ที่ว่า ความเป็นจริงเป็นพลังที่ค้ำยันอยู่ในรูปของเจตจำนง(voluntarism) แต่เขาไม่เห็นด้วยว่าเป็นการค้ำยันเพื่อความอยู่รอดเท่านั้น นิทซ์เซ่เห็นว่าพลังพื้นฐานนี้เป็นพลังที่ค้ำยันเพื่ออำนาจ หรือ เจตจำนงสู่อำนาจ (the will-to-power)

การเสนอแนวความคิดเรื่องเจตจำนงสู่อำนาจ ในฐานะพลังพื้นฐานของสรรพสิ่งในจักรวาลเช่นนี้ ทำให้นิทซ์เซ่สามารถตัดปัญหาที่ว่าอะไรเป็นศัพทการสร้างสรรคหรือศัพทการจักระเบียบจากภายนอกเอกภพ ซึ่งก็คือตัดความคิดเรื่องพระเจ้าออกไปจากปรัชญา และการเสนอว่าพลังพื้นฐานที่ค้ำยันในจักรวาลนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนอำนาจของแต่ละหน่วย ก็ได้ช่วยลดความคิดแบบพุทธศาสนนิยม(pessimism) ที่ว่า พลังค้ำยันเพื่อจะอยู่รอดไปวันๆโดยปราศจากทิศทางหรือเป้าหมายใดๆ เช่นที่โซเปนฮาวเออร์ได้เสนอไว้ อย่างไรก็ตาม เมื่อนิทซ์เซ่ได้เสนอว่าจักรวาลมีวิถีดำเนินชั่ววันรันครันในทรรศนะนิจิวัก ก็ได้ทำให้แนวความคิดทางปรัชญาของนิทซ์เซ่มีลักษณะพุทธศาสนนิยมไม่น้อยไปกว่าปรัชญาของโซเปนฮาวเออร์ และทำให้เราต้องตีความเรื่องเจตจำนงสู่อำนาจว่าไม่ใช่เป็นเป้าหมายของจักรวาลโดยรวม หากแต่เป็นเพียงเป้าหมายของหน่วยย่อยแต่ละหน่วยในจักรวาล ที่มีแรงผลักดันมากน้อยต่างระดับกันไปตามธรรมชาติ ดังนั้นการทำความเข้าใจต่อแนวคิดเรื่องเจตจำนงสู่อำนาจของนิทซ์เซ่จึงต้องแบ่งเป็นสองระดับ กล่าวคือ

(๑) ในระดับเอกภพ จากโน้ตชิ้นหลังๆ นิทซ์เซ่ได้อธิบาย เจตจำนงสู่อำนาจ ในทางกายภาพอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นว่า เจตจำนงสู่อำนาจแสดงตัวออกในรูปของหน่วยพลังงาน (quantum of power) ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และแปรรูปในระดับที่แตกต่างกัน "โลกนี้ก็คือก้อนพลังงานขนาดยักษ์ ที่ปราศจากจุดเริ่มต้นและจุดจบ... โลกนี้ก็คือเจตจำนงสู่อำนาจ และไม่ใช่อะไรอื่นอีก!"^๑ การอธิบายเจตจำนงสู่อำนาจในแง่นี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า นิทซ์เซ่ต้องการประสานแนวคิดทางปรัชญาของเขาให้เข้ากับความคิดทางวิทยาศาสตร์ และเพื่อให้สอดคล้องกับการอธิบายความเป็นไปได้ของทรรศนะนิจิวักที่ว่า การแปรรูปของพลัง

^๑Nietzsche, The Will to Power, p.550. "This world: a monster of energy, without beginning, without end ...This world is the will to power and nothing beside!"

งานที่มีอยู่จำกัดในจักรวาล ย่อมซ้ำรอยเดิมเป็นวงจรซ้ำวันจันทร์ ดังนั้นการอธิบายแนวคิดเรื่องเจตจำนงผู้อ่านจในระบับนี้จึงไม่ขัดแย้งกับทฤษฎีเรื่องนิจวิฏที่ เขาเสนอในฐานะเป็นแนวคิดทางจักรวาลวิทยา

(๒) ในระบับมนุษย์ นิทซ์ เชื่ออธิบายว่า เจตจำนงผู้อ่านจเป็นแรงผลักดันพื้นฐานเพียงอย่างเดียวของมนุษย์ ดังนั้นเขาจึงเสนอว่า คนเราจะกลับคืนสู่ความเป็นตัวของตัวเองตามธรรมชาติได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง ก็โดยการทำตามแรงผลักดันแห่งเจตจำนงผู้อ่านจ ไม่ใช่ทำตามศีลธรรมที่ผันธรรมชาติของศาสนาคริสต์ และนิทซ์ได้สรุปด้วยว่า เจตจำนงผู้อ่านจควร เป็นเป้าหมายและมาตรฐานตัดสินคุณค่าที่ควรยึดถือเพียงอย่างเดียว การอธิบายเจตจำนงผู้อ่านจในระบับนี้เองที่นักวิจารณ์เห็นว่าขัดแย้งกับทฤษฎีเรื่องนิจวิฏดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ผู้วิจัยเห็นด้วยว่าเราอาจวิเคราะห์พฤติกรรมต่างๆของมนุษย์ และพบว่าเจตจำนงผู้อ่านจเป็นแรงผลักดันพื้นฐานที่สำคัญ แต่ผู้วิจัยก็ไม่เห็นด้วยในแง่ที่ว่าจะสามารถกำหนดให้เจตจำนงผู้อ่านจเป็นแรงผลักดันพื้นฐานเพียงอย่างเดียวของมนุษย์ เพราะการศึกษาจิตวิทยาในปัจจุบันได้ เสนอทฤษฎีต่างๆที่มีเหตุผลในการอธิบายแรงผลักดันของพฤติกรรมมนุษย์ เช่น ทฤษฎีของ فروยด์ เกี่ยวกับจิตใต้สำนึกและแรงผลักดันทางเพศ เป็นต้น นอกจากนี้จิตวิทยายังเห็นความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่กำหนดพื้นฐานบุคลิกภาพของบุคคลมากกว่าจะมองพฤติกรรมในแง่สัญชาตญาณตามธรรมชาติอีกด้วย อย่างไรก็ตาม นับได้ว่านิทซ์เข้เป็นคนแรกที่ได้บุกเบิกความพยายามในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ด้านจิตวิทยา ซึ่งแม้แต่ فروยด์เองก็ยอมรับว่าเขาได้รับอิทธิพลความคิดจากนิทซ์ เข้มาไม่น้อย

สำหรับการเสนอทฤษฎีนิจวิฏของนิทซ์ เช่นนั้นก็เช่นเดียวกับแนวคิดเรื่องเจตจำนงผู้อ่านจของเขา คือสามารถตีปัญหาเรื่องตัวการสร้างสรรค์และจักระเบียบของจักรวาลออกไปได้ โดยถือว่าจักรวาลดำเนินไปด้วยพลังของตนเองซ้ำรอยเดิมไม่สิ้นสุด แต่เนื่องจากทฤษฎีนิจวิฏไม่สามารถพิสูจน์ได้โดยตรงว่าเป็นจริง หรือให้ข้อมูลเพิ่มเติมทางวิทยาศาสตร์ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นจึงมีแต่จะต้องเชื่อว่าการหยั่งรู้ของนิทซ์เข้เป็นความจริง นั่นคือโดยอาศัยศรัทธาว่าอัจฉริยภาพของนิทซ์เข้ถูกต้องแล้ว

ความเห็นต่อการวิจารณ์จริยศาสตร์ของนิทซ์ เช

การวิจารณ์จริยศาสตร์ของนิทซ์ เช นับเป็นตัวแทนหนึ่งของกระแสความคิดวิพากษ์วิจารณ์ศาสนาคริสต์ในสมัยนั้น ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่วิทยาศาสตร์เริ่มเจริญก้าวหน้าและได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่ขัดแย้งกับความเชื่อทางศาสนาที่มีอยู่เดิม ประกอบกับความเสื่อมทรุดภายในศาสนจักรเองด้วย ก่อให้เกิดความเรียกร้องให้มีการประเมินคุณค่าทางศีลธรรมกันใหม่

การวิเคราะห์พื้นฐานจริยศาสตร์และการจำแนกลักษณะศีลธรรมของนิทซ์ เช่นนับเป็นการวิเคราะห์เพื่อสนับสนุนแนวความคิดที่ว่า เจตจำนงสู่อำนาจเป็นแรงผลักดันพื้นฐานของมนุษย์ และนิทซ์ เชก็สามารถชี้ให้เห็นหลักฐานการวิเคราะห์จากนิรุกติศาสตร์ ประวัติศาสตร์และจิตวิทยาได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งหากนำหลักการ เช่นเดียวกันนี้มาวิเคราะห์พื้นฐานค่านิยมศีลธรรมของเอเชียเพื่อเปรียบเทียบกับที่นิทซ์ เชวิเคราะห์ไว้ ก็อาจจะได้ข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ในการคัดค้านหรือสนับสนุนแนวคิดของนิทซ์ เชได้ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การวิจารณ์ศาสนาคริสต์ของนิทซ์ เชมีความโน้มเอียงในด้านอคติทางเชื้อชาติอยู่ไม่น้อย เช่น การวิเคราะห์เรื่องชาวยิวใช้พระเยซูเป็นเหยื่อล่อเพื่อกลับคุณค่าของชาวโรมัน นับเป็นการวิเคราะห์เพียงด้านเดียว โดยไม่ได้วิจารณ์ถึงความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นภายในอาณาจักรโรมันเองด้วย ความโน้มเอียงนี้เอง ทำให้พวกนาซีใช้เป็นข้ออ้างในการล้างเผ่าพันธุ์ยิว ทั้งที่เป้าหมายการวิพากษ์วิจารณ์ของนิทซ์ เชอยู่ที่ต้องการประเมินคุณค่าทางศีลธรรมแบบคริสเตียน โดยไม่ได้มุ่งจะส่งเสริมให้มีการทำลายเผ่าพันธุ์ที่เป็นต้นกำเนิดของคริสตศาสนาแต่อย่างใด

นอกจากนี้ การเสนอแนวความคิดเรื่อง "อภิมนุษย์" ของนิทซ์ เชก็มีลักษณะคลุมเครืออยู่มาก จนพวกนาซีนำไปตีความอย่างผิดๆ และเสนอการเพาะพันธุ์เชื้อชาติอารยันบริสุทธิ์ ซึ่งนับเป็นเรื่องอันตรายอย่างยิ่ง แม้ว่าจะไม่ใช่ความผิดของนิทซ์ เชโดยตรงก็ตาม ส่วนการเสนอให้แบ่งชนชั้นในสังคมตามลักษณะธรรมชาติดังที่นิทซ์ เชเสนอมานั้น มีพื้นฐานจากความเชื่อของเขาที่ว่า มนุษย์เกิดมาไม่เสมอภาคกัน ดังที่เขาคัดค้านศาสนาคริสต์ แต่จิตวิทยาสมัยนี้ได้ค้นพบว่า สภาพแวดล้อมของมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการสร้างเสริมบุคลิกภาพของแต่ละคน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถึงแม้ค่านิยมภาพของมนุษย์จะถูกกำหนดโดยพันธุกรรมแต่กำเนิด

แต่ในสภาพแวดล้อมที่เหมือนกันหรือเท่าเทียมกันก็ย่อมให้ความเสมอภาคในการกำหนดเจต-
 จานงของแต่ละบุคคลได้เท่าเทียมกัน การยกย่องให้อภิมนุษย์เป็นความหมายที่ยิ่งใหญ่ของ
 สังคม รวมทั้งการแบ่งชนชั้นของนิทซ์เซดิ่งกล่าวแสดงให้เห็นแนวโน้มที่จะสนับสนุนระบอบ
 เผด็จการ แม้นิทซ์เซจะไม่ต้องการระบอบการปกครองที่กษัตริย์ แต่ต่อมาตยาธิปไตยของเขา
 ก็ขัดกับหลักการประชาธิปไตยในปัจจุบัน ที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสมอภาคกัน และถือว่า
 ความคิดนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของอารยธรรมในยุคปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การวิพากษ์วิจารณ์ระบบศีลธรรมแบบเก่าของนิทซ์เซก็ได้ส่งผลให้
 ทางคริสตจักรปรับปรุงแก้ไขคำสอนในทางศาสนาให้ดีขึ้น เพื่อตอบโต้คำวิจารณ์ดังกล่าว
 และได้มีการปรับปรุงเป้าหมายของศาสนาคริสต์ให้เป็นไปในแนวทางของลัทธิอัครเทอโลยีนิยม
 มากขึ้น เช่น ปรัชญาของเตยารต์ เคอ ชาร์คัง เป็นต้น ดังนั้นข้อคำหอนิรันดร์แรงของ
 นิทซ์เซจึงมักจะใช้ไม่ได้กับสภาพของศาสนาในปัจจุบันโดยทั่วไป และทางฝ่ายศาสนจักร
 ต่างๆในขณะนี้ก็พยายามที่จะปรับปรุงคำสอนและกลไกต่างๆในแต่ละศาสนา ให้เข้ากับสภา-
 วะในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเพื่อการยอมรับในระดับปัญญาชน

ความเห็นต่อความสัมพันธ์ระหว่างทรรศนะ เรื่องนิจวัฏและการวิจารณ์จริยศาสตร์ของนิทซ์เซ

การใช้ทรรศนะนิจวัฏเพื่อเป็นเครื่องยืนยันสูงสุดต่อโลกแห่งปรากฏการณ์ของนิทซ์เซ
 เพื่อที่จะปฏิเสธระบบศีลธรรมแบบเก่าในทางทฤษฎีนั้น แสดงให้เห็นว่านิทซ์เซมีแนวความคิดแบบ
 ปรากฏการณ์นิยม หากแต่ว่าการที่ทรรศนะ เรื่องนิจวัฏยังมีความคลุมเครืออยู่ว่าจะเป็นจริงได้
 แค่ไหน ทำให้การนำเอาทฤษฎีนี้มาเป็นเครื่องกำประกันการยืนยันเฉพาะ โลกแห่งปรากฏการณ์
 มีน้ำหนักน้อยลงไป อย่างไรก็ตาม หากเราเชื่อว่าทรรศนะ เรื่องนิจวัฏเป็นจริงดังที่นิทซ์เซได้
 หยั่งรุ่มมา ทรรศนะนี้ก็สามารลดล้างแนวความคิดในระบบศีลธรรมแบบเก่าได้อย่างชัดเจน

ในส่วนที่ทรรศนะนิจวัฏจะมีอิทธิพลต่อหลักปฏิบัติของมนุษย์ก็จริงตามที่นิทซ์เซเสนอ
 ไว้หรือไม่นั้นเป็นเรื่องยากที่จะตัดสินได้ เพราะเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลที่เป็นอภิมนุษย์ใน
 ความเห็นของนิทซ์เซเท่านั้น อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าแนวความคิดของนิทซ์เซในการ
 เสนอให้มีการประเมินค่าศีลธรรมแบบเก่าและค่านิยมดั้งเดิมกันใหม่ เพื่อที่จะให้มนุษย์กลับ
 มาเป็นตัวของตัวเอง กล่าวเผชิญหน้ากับความเป็นจริงของโลกและรับผิดชอบในกฎเกณฑ์และ

การกระทำของตนเอง เช่นนี้ก็คือ แนวความคิดของท่าที่อัตถิภาวนิยม (existential attitude) นั้นเอง และแนวความคิดเรื่องนิจวัฏและการตัดสินใจเลือกวิถีทางของตนเองแบบอภิมนุษย์นี้ ได้ส่งอิทธิพลแก่นักลัทธิอัตถิภาวนิยม คือ อัลแบร์ต กามูส อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จาก ความเรียงเชิงปรัชญาเรื่อง ชะตากรรมของซีซิปุส (The Myth of Sisyphus) ที่กล่าวถึงการเผชิญหน้ากับภาวะหมุ่นเวียนที่ไร้ความหมายของ โลกที่ไม่มีวันสิ้นสุดและปฏิเสธพระเจ้าอย่าง เกิดเกี่ยวข้องกับซีซิปุส

ปรัชญาของนิทซ์ เช่นนี้ว่า ได้ส่งอิทธิพลอย่างกว้างขวางต่อทั้งนักวรรณคดีและนักปรัชญารุ่นต่อมา ทั้งนี้เพราะมีแนวการเขียนที่ใช้ศิลปะโวหารทรงงานดึงดูดใจ ดังนั้นจึงมีการตีความแนวความคิดของเขากันอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม อิทธิพลที่กว้างขวางจากตีความปรัชญาของเขานี้ก็อาจส่งผลในทางลบได้ ดังจะเห็นจากการตีความในทางปฏิบัติของพวกนาซีที่ผ่านมา ซึ่งนับเป็นข้อควรระวังว่า การนำความคิดทางปรัชญาของนักปรัชญาท่านใดท่านหนึ่งมาปฏิบัติหรือเผยแพร่ นั้นจะต้องศึกษาความคิดของนักปรัชญาท่านนั้นอย่างถ่องแท้เสียก่อน มิฉะนั้นก็จะเป็นเพียงคำโฆษณาชวนเชื่อและบิดเบือนเจตนารมณ์ของนักปรัชญาท่านนั้นไปตามอำเภอใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย